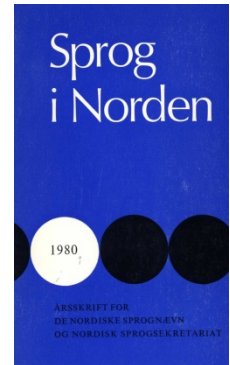

Sprog i Norden

Titel: Språksamarbeid i Norden 1979
Forfatter: Ståle Løland
Kilde: Sprog i Norden, 1980, s. 122-130
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Språksamarbeid i Norden 1979

Av Ståle Løland

Nordisk språksekretariat

Alle språknemndene i Norden har nordisk språksamarbeid som en av sine viktigste arbeidsoppgaver, og de har samarbeidet om saker av felles interesse helt siden midten av 1950-tallet. Da Nordisk språksekretariat ble opprettet i 1978, ble dette samarbeidet samordnet gjennom sekretariatet. Samtlige språknemnder er representert i styret for sekretariatet.

Nordisk språksekretariat er opprettet av Nordisk ministerråd og får sine midler bevilget over det nordiske kulturbudsjettet. Ifølge retningslinjene skal sekretariatet arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og fremme den nordiske språkforståelsen.*

Språkspørsmål

En hovedoppgave for sekretariatet er å forsøke å hindre at de nordiske språkene fjerner seg fra hverandre, f.eks. ved at de tar i bruk ulike ord for nye begreper. Dette gjelder særlig ord som går inn i allmennspråket, men også mer spesielle fagord. Språksekretariatet har behandlet flere språkspørsmål med sikte på å komme fram til fellesnordiske tilrådinger, dels på eget initiativ, dels etter henvendelser utenfra.

Sekretariatet har f.eks. medvirket til at teleadministrasjonene i Danmark, Norge og Sverige har gått inn for de felles betegnelse *tekst-tv* (svensk *text-tv*) og *teledata* for visse nye tv- og teletjenester som er under utvikling. Disse tjenestene kan komme til å bli en viktig del av vår hverdag, og de får

* Se nærmere om organisasjon, arbeidsoppgaver o.l. i Språk i Norden 1977 og 1978.

dermed også stor språklig betydning. Hittil har de gått under en rekke betegnelser, f.eks. *teletekst*, *videotex*, *data-tv*, *data-visjon* og *viewdata*. Særlig det siste eksemplet er språklig uheldig, fordi det vanskelig lar seg tilpasse strukturen i de nordiske språkene. Dessuten er det trolig vanskeligere å forstå enn *tekst-tv* og *teledata*.

Informasjon og kontakt

Virkningen av Språksekretariatets arbeid er i høy grad avhengig av at det når fram med tilrådinger og informasjon til personer og institusjoner som har betydning for språkutviklingen (jf. artikkelen "Språkvårdens kanaler" på s. 75). Sekretariatet vil derfor sende ut en informasjonsfolder som presenterer virksomheten og de tjenestene som sekretariatet kan tilby. Representanter for sekretariatet orienterer også om nordiske språkforhold gjennom foredrag og artikler, og deltar på konferanser, seminarer o.l. som tar opp spørsmål med språklig tilknytning.

Konferanser

Sekretariatet arrangerer selv konferanser der en tar opp språkspørsmål med sentrale fagfolk. I september 1979 arrangerte sekretariatet således konferansen "Grannespråkernes rolle i morsmålsundervisningen", der det deltok ca. 40 representanter for morsmållærerforeningene, skolemyndighetene og språknemndene i de nordiske landene. Konferansen førte bl.a. til at det ble innledet et samarbeid med morsmållærerforeningene gjennom deres nordiske kontaktorgan Nordspråk (jf. artikkelen "Samarbetsgruppen Nordspråk" på s. 131). Høsten 1980 vil sekretariatet arrangere to konferanser, en om internordiske ordbøker og en om nordisk språkplanlegging.

Publikasjoner

En viktig del av informasjonsvirksomheten er de skriftene som Språksekretariatet gir ut. Sekretariatet har hovedansvaret for "Språk i Norden", som er språknemndenes og Språksekre-

tariatets årsskrift. Sammen med Nordisk råd har sekretariatet utarbeidet og utgitt skriftet "Att tala nordiskt — språkråd till nordbor i nordiskt samarbete" (se omtale s. 135). I forbindelse med det nordiske språkåret 1980/81 arbeider sekretariatet med et skrift om språkene i Norden, og samarbeider med morsmåls-lærerforeningene om en katalog over undervisningsmidler til grannespråksundervisningen.

Språkdok

Sekretariatet forsøker ellers å skaffe seg oversikt over litteratur, ordbøker, forskningsprosjekter o.l. av interesse for nordisk språkrøkt. Her kan en få stor nytte av den nordiske dokumentasjonssentralen for språkvitenskap — Språkdok — som er planlagt ved universitetet i Göteborg. Et prøveprosjekt er avsluttet, og Nordisk ministerråd har gitt Språksekretariatet i oppdrag å føre planene om dokumentasjonssentralen videre.

Nordisk radio- og tv-satellitt

Fra Ministerrådet har sekretariatet også fått utredningen om en nordisk radio- og tv-satellitt til uttalelse. I uttalelsen støtter sekretariatet forslaget om en slik satellitt. Den vil få stor — kanskje avgjørende — betydning for språkfelleskapet og språkforståelsen i Norden. Den vil i langt høyere grad enn tidligere gjøre det mulig for folk flest å møte de andre nordiske språkene i naturlige sammenhenger, og dermed stimulere grannespråksforståelsen. Samtidig kan den bidra til økt språklig toleranse overfor andre språkvarianter enn ens egen, også dialektale varianter innenfor det enkelte språket. En radio- og tv-satellitt vil dessuten få stor betydning for de mange tusen nordboer som har flyttet til et annet nordisk land.

Språksekretariatet går inn for det såkalte totalalternativet — dvs. at alle nordiske riksprogrammer sendes til samtlige nordiske land. Det vil gi publikum bedre valgmuligheter enn alternativet med en nordisk redigert kanal — og dermed trolig få større språklig effekt. I den grad programmer på dansk, norsk og svensk blir tekstet, bør dette skje på originalspråket.

Dette gir en dobbelt språklig effekt. Det letter forståelsen av det talte språket samtidig som det øker fortroligheten med vedkommende lands skriftspråk.

Nordisk språk- og informasjonssenter

Språksekretariatet har også støttet et forslag om å opprette et nordisk språk- og informasjonssenter i Finland. I samråd med de finske skolemyndighetene skal senteret fremme undervisningen i og kjennskapet til de andre nordiske landenes språk, kultur og samfunnsforhold. Senteret skal også formidle kunnskap om Finlands kultur, samfunnsforhold og språk til det øvrige Norden. I sin uttalelse framhevet Språksekretariatet at det vil være naturlig og ønskelig med et nært samarbeid mellom de to institusjonene. Nordisk ministerråd har vedtatt at språk- og informasjonssenteret skal begynne sin virksomhet høsten 1980.

Handlingsprogram for bedre språkforståelse i Norden

Etter oppdrag fra Nordisk ministerråd har Språksekretariatet utarbeidet en skisse til et handlingsprogram for å bedre språkforståelsen i Norden. (Utredningen er publisert i Svenska språknämndens tidsskrift Språkvård nr. 2 1979.)

Sammen med Nordisk kultursekretariat i København har Språksekretariatet arbeidet videre med handlingsprogrammet. Det blir lagt opp til en rekke konkrete tiltak over en prøveperiode på fem år, bl.a. styrking av grannespråkundervisningen i læreplanene for grunnskole og videregående skole, videreutdanning av grannespråklærere, utvikling av undervisningsmidler og metodiske opplegg, økt innsats overfor massemediene og forskning omkring nordiske språkspørsmål. Det er meningen at Språksekretariatet skal innta en sentral plass i dette arbeidet i samsvar med retningslinjene for sekretariatet.

Den nordiske nyordsundersøkelsen

Språknemndene har i mange år arbeidet med å registrere nye ord og uttrykk som dukker opp i massemediene, fagtidsskrifter

o.l. Dette arbeidet har stor betydning for den språklige rådgivningen. Resultatet av arbeidet hittil vil bli publisert i tre parallelle ordbøker — en for dansk, en for norsk og en for svensk (og finlandssvensk). Redigeringen er stort sett den samme for de tre bindene, og de vil inneholde opplysninger om tilsvarende ord i grannespråkene.

Det blir overveid å fortsette nyordsundersøkelsen også etter at de tre ordbøkene har kommet ut. Språksekretariatet vil i så fall trolig bli koplet mer inn i arbeidet. Foreløpig er det bestemt at Språksekretariatet skal utarbeide en prøveredigering av bokstaven A på grunnlag av det materialet som fins. I denne prøveredigeringen skal danske, norske og svenske oppslagsord alfabetiseres sammen.

Det 26. nordiske språkmøtet

ble holdt på Gentofte Hotel ved København 21.—23. september 1979. Det deltok i alt 38 representanter fra Dansk Sprog-nævn, Finska språkbyrån, Grønlands Sprog- og Retskrivningsudvalg, Íslensk málnefnd, Nordisk språksekretariat, Norsk språkråd, Samisk språknemnd, Svenska språkbyrån (i Finland), Svenska språknämnden og Sverigefinska språknämnden.

Hovedemnet for møtet var "språkrøktens kanaler" (se Catharina Grünbaums artikkel om dette på s. 75). Ellers orienterte Ståle Løland om nordiske prosjekter av interesse for språknemndene. Erik Hansen la fram et forslag om at Nordisk språksekretariat bør arrangere en konferanse om nordisk språkplanlegging, og fikk tilslutning til dette (jf. ovenfor).

De enkelte nemndene

Nordiske sekretærstillinger

I utredningen som dannet grunnlaget for opprettelsen av Nordisk språksekretariat, var det en forutsetning at språknemndene i Danmark, Finland, Norge og Sverige skulle få egne stillinger til å ta seg av de mer omfattende nordiske arbeidsoppgavene. Slike stillinger ble opprettet ved nemndene i Finland og Sverige sommeren 1979. Språksekretariatet har skrevet

til Nordisk ministerråd og pekt på at det er absolutt nødvendig at Dansk Sprognævn og Norsk språkråd får tilsvarende stillinger for at Nordisk språksekretariat skal kunne fungere tilfredsstillende. De enkelte nemndene har først og fremst de nasjonale oppgaver å ta vare på, og dette arbeidet er så omfattende at det nordiske samarbeidet ikke kan dyrkes i tilstrekkelig omfang.

Språklig rådgiving

Alle språknemndene har det som en av sine hovedoppgaver å svare på språkspørsmål fra enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige kontorer og andre. Denne delen av virksomheten har økt betydelig de siste årene, og tar mye av tiden til de ansatte i de forskjellige sekretariatene. I 1979 svarte f.eks. Dansk Sprognævn og Svenska språknämnden hver på mellom 7000 og 8000 spørsmål, de fleste over telefon. Finska språkbyrån hadde i 1979 vel 12.500 telefonsamtaler om språkspørsmål, og antallet samtaler til Svenska språkbyrån i Finland økte med 25 % til 3230.

I tillegg kommer språkgransking av terminologilister, forslag til standarder, publikasjoner fra det offentlige o.l. Også gjennom meldingsbladene sine driver nemndene en omfattende rådgivingstjeneste (jf. omtale på s. 136—137). Språknemndene i Finland deltar i radioprogrammene "Kielikorva" ("språkøret") og det direktesendte svenske "Språkväktarna", som begge ble sendt 14 ganger i 1979.

Ordboks- og terminologiarbeid

De fleste nemndene gjennomgår terminologilister, standardforslag o.l., og gir språklige tilrådinger både når det gjelder termer og definisjoner. Norsk språkråd og Svenska språknämnden er rådgivere for henholdsvis Rådet for teknisk terminologi (RTT) og Tekniska nomenklaturcentralen (TNC), og gjennomgår deres ordboksmanuskripter språklig. Dansk Sprognævn er representert i Terminologigruppen ved Handelshøjskolen i København. I Finland hører Centralen för teknisk terminologi

inn under Forskningscentralen för de inhemska språken, som de finske og svenske språkbyråene. Íslensk málnefnd er representert i elektroingenjørenes ordutvalg.

I 1979 gransket Svenska språknämnden ca. 2400 sider av manuskriptet til en svensk—finsk ordbok. Nemnda arbeider også med en svensk uttaleordbok og en norsk—svensk ordbok. Det siste er et samarbeidsprosjekt med Norsk språkråd.

Dansk Sprognævn står for utgivelsen av den autoriserte “Retskrivningsordbog”, og er i gang med en omfattende revisjon av den siste utgaven fra 1955.

Norsk språkråd er den av nemndene som driver det mest omfattende terminologiarbeidet. Rådet har egne terminologikomiteer for biologi, samfunnskunnskap, fysikk, kjemi, datafag og markedsføring, og samarbeider med RTT om oljeterminologi. Prosjekt for datamaskinell språkbehandling ved Universitetet i Bergen, RTT og Norsk språkråd har gått sammen om å utvikle en norsk termbank. Våren 1980 inneholdt banken ca. 20.000 termer med definisjoner. Sammen med Leksikografisk institutt ved Universitetet i Oslo arbeider rådet med to håndordbøker, en for bokmål og en for nynorsk. I 1979 gjennomgikk sekretariatet i Norsk språkråd “Tanums store rettskrivningsordbok” og gav råd om skrivemåter, bøyningsformer, uttale og om nye ord og sammensetninger.

Myndighetenes språk

Myndighetenes språk har i de siste årene kommet stadig sterkere i søkelyset, og flere av språknemndene har engasjert seg i arbeidet med å gjøre dette språket lettere tilgjengelig. Språknemndene i Sverige og Finland legger stor vekt på dette arbeidet og holder en rekke kurs o.l. for ansatte ved offentlige kontorer, i radio og tv, forlagsfolk, lærere, oversettere, sekretærer, universitetsstuderende og andre.

Norsk språkråd har sammen med Forbruker- og administrasjonsdepartementet holdt to kurs for folk som skal undervise statsansatte i god offentlig språkbruk. Rådet er i gang med å utarbeide en lærebok i nynorsk for statsansatte.

Dansk Sprognævn har nær kontakt med danske oversettere

ved EFs institusjoner i Bruxelles og Luxembourg, og en representant for nemnda har holdt kurs for danske EF-ansatte omkring språkriktighetsproblemer som ledd i en generell kritisk vurdering av oversettelse til dansk. Nemnda samarbeider også med Danmarks Forvaltningshøjskole, og en representant for nemnda har der gjennomgått språklige problemer i forbindelse med utformingen av lover og bekjentgjørelser.

Sekretæren i Svenska språknämnden har vært formann for språkgruppen i den såkalte Byråkratiutredningen. Den har nå lagt fram sin utredning "Bättre kontakter mellan myndigheter och medborgare". Utredningen inneholder bl.a. forslag om utdannelse i svensk på ulike nivåer i skole, forvaltning og på universitetet.

I Finland ble det i 1979 nedsatt en statskomité for å utrede muligheten for å forbedre myndighetenes språk. Komiteen ble nedsatt først og fremst på initiativ av Forskningscentralen för de inhemska språken, og Finska språkbyrån er representert i komiteen.

Uttalelser

Språknemndene uttaler seg til myndighetene og andre om saker av språklig interesse, enten på eget initiativ eller ved at de får utredninger o.l. til uttalelse. Svenska språknämnden har bl.a. uttalt seg om et forslag til lærerutdannelse i skolen (LUT), om et nordisk språk- og informasjonscenter i Finland (jf. ovenfor), om et forslag til ny navnelov og om spørsmålet om statistikk over befolkningens språktilhørighet. I 1979 uttalte Norsk språkråd seg bl.a. om parallellutgaver av norskbøker på bokmål og nynorsk, om lærerens talemål i undervisningen, om retten til å velge hovedmål i ungdomsskolen, om endringer i navneloven og om en rekke saker som gjelder jamstillingen mellom bokmål og nynorsk. Språkbyråene i Finland har bl.a. uttalt seg om et forslag til finsk standard for alfabetisering.

Andre arbeidsoppgaver

Enkelte av språknemndene har spesielle arbeidsoppgaver.

Dansk Sprognævn har f.eks. en omfattende ord- og sitatsamling. I 1979 økte samlingen med ca. 26.000 sedler slik at den ved årsskiftet 1979/80 var på om lag 586.000 sedler. Norsk språkråd er myndighetenes rådgiver når det gjelder navnetting på nye oljefelter i Nordsjøen.

Svenska språknämnden gransker fortløpende forslagene til revisjon av Den svenska psalmboken. Sammen med Svenska Akademien, Tekniska nomenklaturcentralen, Standardiseringskommissionen i Sverige og språkeksperterne i Statsrådsberedningen deltar Svenska språknämnden i samarbeidsorganet "Språkvårdsgruppen". I 1979 holdt denne gruppen sin tredje konferanse med tittelen "Språkvård — rådgivning, planering, samverkan". Konferansen tok opp samarbeidet mellom språkrøkten og skolen.